

Омельченко А.В.Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
orcid.org/0000-0002-8407-8555

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження адміністративно-правового статусу Державної міграційної служби України обумовлена важливістю завдань та функцій, які виконує ця служба в умовах ускладнення міжнародних міграційних процесів. Удосконалення форм та методів діяльності Державної міграційної служби України є запорукою підвищення ефективності її діяльності в умовах сьогодення.

Термін «орган державної влади» є вихідним за Конституцією України (ст. 19 Конституції України). Похідними від нього є терміни «орган законодавчої влади», «орган виконавчої влади», «орган судової влади» (ст. 6 Конституції України). Орган держави (державний орган) – це структурно організований елемент державного механізму, наділений владними повноваженнями та необхідними матеріальними засобами для здійснення завдань, пов'язаних із реалізацією функцій держави. Система цих органів утворює державний апарат.

Компетенція є одним із визначальних елементів правового статусу органу виконавчої влади і являє собою комплекс повноважень зі здійснення виконавчої влади. Встановлення компетенції органів виконавчої влади здійснюється за умови попереднього визначення їх функцій, форм та методів діяльності.

За своїм правовим статусом Державна міграційна служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів. Державна міграційна служба України є юридичною особою публічного права, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в органах Казначейства.

Ключові слова: орган держави, державний апарат, центральний орган виконавчої влади, правовий статус, компетенція, юридична особа публічного права, міграція.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження адміністративно-правового статусу Державної міграційної служби України обумовлена важливістю завдань та функцій, які виконує ця служба в умовах ускладнення міжнародних міграційних процесів. Удосконалення форм та методів діяльності Державної міграційної служби України є запорукою підвищення ефективності її діяльності.

Метою статті є дослідження адміністративно-правового статусу Державної міграційної служби України.

Стан дослідження. Адміністративно-правовий статус органів державної влади є предметом широкого кола наукових досліджень [1–11 та ін.], однак зважаючи на актуальність для науки та практики державного управління в умовах ускладнення міжнародних міграційних процесів, дослідження адміністративно-правового статусу Державної міграційної служби України потребує свого подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що термін «орган державної влади» є вихідним за Конституцією України (ст. 19 Конституції України). Похідними від нього є терміни «орган законодавчої влади», «орган виконавчої влади», «орган судової влади» (ст. 6 Конституції України) [12].

Орган держави (державний орган) – це структурно організований елемент державного механізму, наділений владними повноваженнями та необхідними матеріальними засобами для здійснення завдань, пов'язаних із реалізацією функцій держави. Система цих органів утворює державний апарат [13, с. 286].

Державний апарат – це сукупність органів, за допомогою яких практично здійснюється держава влада. Державний апарат в Україні побудований і функціонує за принципом поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову [14, с. 121].

Правовий статус будь-якого державного органу складається із ряду елементів. Визначення правового статусу державного органу передбачає знаходження відповідей на наступні питання: до якого виду органів відноситься орган за основним змістом своєї діяльності (державний орган, орган державної влади, орган місцевого самоврядування, судовий орган, орган прокуратури, тощо); хто даний орган засновує, створює, хто формує його штат; кому орган підлеглий, підзвітний, підконтрольний і перед ким несе відповідальність, хто може відмінити, призупинити, змінювати та опротестовувати його акти; яка компетенція органу; які суб'єкти йому підлеглі, підзвітні, підконтрольні, чиї акти він може відмінити, призупинити, змінювати, опротестовувати і т. д.; якою є юридична сила актів даного органу, якими є офіційні назви таких актів; якими державними символами орган може користуватися; якими є джерела фінансування органу; чи володіє орган правами юридичної особи [15, с. 121].

Указом Президента України від 12 березня 1996 р. № 179/96 було затверджено Загальне положення про міністерство, інший центральний орган державної виконавчої влади [16]. Організацію, повноваження та порядок діяльності центральних органів виконавчої влади України визначають норми Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 р. № 3166-VI [17].

Характеризуючи правовий статус міністерств (інших центральних органів виконавчої влади) слід зазначити, що вони є призначуваними, єдиноначальними, постійно діючими, вищими органами функціональної, галузевої та міжгалузевої компетенції у системі органів виконавчої влади, підпорядкованими Кабінету Міністрів України, юрисдикція яких поширюється на всю територію держави, що виконують правотворчі та правозастосовчі функції. Діяльність міністерств (інших центральних органів державної виконавчої влади) фінансується за рахунок державного бюджету України. Міністерства (інші центральні органи виконавчої влади) в межах своїх повноважень на основі та на виконання актів законодавства видають накази, організовують і контролюють їх виконання. У випадках, передбачених законодавством, зазначені накази є обов'язковими для виконання центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, представницькими органами, підприємствами, установами і організаціями незалежно від форм власності та громадянами. У разі потреби міністерства (інші центральні органи виконавчої влади) видають разом з іншими центральними та місцевими

органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та представницькими органами спільні накази. Нормативно-правові акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади підлягають реєстрації в порядку, встановленому законом (ст. 117 Конституції України) [15, с. 127].

Компетенція є одним із визначальних елементів правового статусу органу виконавчої влади і являє собою комплекс повноважень зі здійснення виконавчої влади. Встановлення компетенції органів виконавчої влади здійснюється за умови попереднього визначення їх функцій, форм та методів діяльності.

Положення про Державну міграційну службу України було затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 360. За своїм правовим статусом Державна міграційна служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів. Державна міграційна служба України є юридичною особою публічного права, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в органах Казначейства [18].

Основними завданнями Державної міграційної служби України є реалізація державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів; внесення на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів [18].

Відповідно до покладених на неї завдань Державна міграційна служба України виконує такі основні функції: узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавства; проводить аналіз міграційної ситуації в Україні, проблем біженців та інших категорій мігрантів, розробляє поточні та довгострокові прогнози із зазначених питань; здійснює у межах компетенції провадження з питань прийняття до громадянства України і про припинення громадянства

України та подає відповідні документи на розгляд Комісії при Президентові України з питань громадянства, а також забезпечує виконання рішень Президента України з питань громадянства; приймає рішення про встановлення належності до громадянства України, оформлення набуття громадянства України та їх скасування; готує пропозиції щодо визначення квоти імміграції на календарний рік; приймає рішення про видачу дозволу на імміграцію, відмову в його видачі та скасування такого дозволу; бере участь у вирішенні питань трудової міграції та питань, пов'язаних із навчанням в Україні іноземців та осіб без громадянства; здійснює оформлення і видачу документів для тимчасового або постійного проживання в Україні, а також виїзду за її межі; приймає рішення про продовження (скорочення) строку тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства на території України, про добровільне повернення або примусове повернення іноземців та осіб без громадянства до країн їх громадянської належності або країн походження, звертається до судів з позовами про примусове видворення іноземців та осіб без громадянства, здійснює заходи, пов'язані з примусовим видворенням іноземців та осіб без громадянства з України; здійснює оформлення і видачу громадянам України документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство; здійснює ідентифікацію осіб, в тому числі тих, які звернулися із заявами про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту в Україні, а також іноземців та осіб без громадянства, які втратили документи, що посвідчують особу, та підлягають видворенню або реадмісії; приймає рішення про визнання іноземців та осіб без громадянства біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, про втрату, позбавлення статусу біженця або додаткового захисту і про скасування рішення про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту; вживає заходів для сприяння реалізації прав біженців та інших категорій мігрантів; здійснює оформлення і видачу посвідчення біженця, посвідчення особи, якій надано додатковий захист в Україні, а також інших документів, передбачених законодавством для даних категорій осіб; забезпечує функціонування пунктів тимчасового розміщення біженців та пунктів тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні; бере участь у реалізації державної політики у сфері волонтерської діяльності щодо надання допомоги біженцям; подає пропозиції щодо необхідності прийняття рішення про тимчасовий захист (припинення тимчасового захисту), веде реєстрацію осіб, яким надано такий захист; веде облік осіб, які отримали

або які претендували на отримання статусу біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту, осіб, які набули (припинили) громадянство України, та осіб, яким надано (скасовано) дозвіл на імміграцію в Україну, на всіх етапах проведення відповідних процедур; здійснює заходи щодо запобігання та протидії нелегальній (незаконній) міграції, іншим порушенням міграційного законодавства; здійснює міжнародне співробітництво, бере участь у розробленні проектів та укладенні міжнародних договорів України з питань громадянства, міграції, біженців, осіб, які потребують інших форм захисту, реєстрації фізичних осіб та реадмісії, забезпечує в межах своїх повноважень виконання укладених міжнародних договорів України; здійснює державний контроль за дотриманням законодавства у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів у передбачених законодавством випадках, притягає порушників до адміністративної відповідальності; надає адміністративні послуги; виконує у межах повноважень, передбачених законом, правозастосовні і правоохоронні функції; здійснює інші повноваження, визначені законом [18].

Щодо діяльності та керівництва Державної міграційної служби України слід зазначити наступне.

Державна міграційна служба України здійснює свої повноваження безпосередньо і через утворені в установленому порядку територіальні органи та територіальні підрозділи, у тому числі міжрегіональні. Її очолює Голова, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України. Голова Державної міграційної служби України має трьох заступників, у тому числі одного першого, які призначаються та звільняються з посади Кабінетом Міністрів України. Для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції служби, обговорення найважливіших напрямів її діяльності у Державній міграційній службі України може утворюватися колегія [18].

Висновки. За своїм правовим статусом Державна міграційна служба України є юридичною особою публічного права, центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Список літератури:

1. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. / [редкол.: В. Б. Авер'янов (голова) та ін.]. Т. 1. Загальна частина. К.: Юрид. думка, 2007. 592 с.
2. Державне управління: теорія і практика / [за заг. ред. В. Б. Авер'янова]. К.: Юрінком Інтер, 1998. 432 с.
3. Виконавча влада і адміністративне право / [за заг. ред. В. Б. Авер'янова]. К.: Ін-Юре, 2002. 668 с.
4. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / [за заг. ред. В. Б. Авер'янова]. К.: Факт, 2003. 384 с.
5. Теоретичні засади вирішення проблем державного управління в Україні / [заг. ред. Ю. С. Шемшученка, В. Б. Авер'янова]. К.: ІДП НАН України, 1995. 23 с.
6. Демократичні засади державного управління та адміністративне право : монографія / [Шемшученко Ю. С., Авер'янов В. Б., Андрійко О. Ф., Кресіна І. О., Нагребельний В. П. та ін.] ; за заг. ред. В. Б. Авер'янова. К.: Юрид. думка, 2010. 496 с.
7. Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту / [за заг. ред. В. Б. Авер'янова]. К.: Наук. думка, 2007. 587 с.
8. Адміністративне право України : підруч. / [Битяк Ю. П., Гаращук В. М., Дьяченко О. В. та ін.] ; за ред. Ю. П. Битяка. К.: Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
9. Колпаков В. К. Адміністративне право України : [підручник] / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко. К.: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
10. Курс адміністративного права України: підручник / за ред. О. В. Кузьменко. 3-тє вид., допов. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 904 с.
11. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання третє. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 584 с.
12. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
13. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін.]. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана. Т. 4: Н–П. 2002. 717 с.
14. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін.]. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана. Т. 2: Д–Й. 1999. 744 с.
15. Омельченко А. В. Адміністративно-правові засади зовнішньоекономічної діяльності в Україні : монографія. К.: КНЕУ, 2011. 309 с.
16. Про Загальне положення про міністерство, інший центральний орган державної виконавчої влади України : Указ Президента України від 12 березня 1996 р. № 179/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179/96#Text>
17. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 березня 2011 р. № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>
18. Про затвердження Положення про Державну міграційну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 360. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-%D0%BF#Text>

Omelchenko A.V. Administrative and legal status of the State Migration Service of Ukraine

The relevance of the study of the administrative and legal status of the State Migration Service of Ukraine is due to the importance of the tasks and functions performed by this service in the conditions of the complication of international migration processes. Improving the forms and methods of activity of the State Migration Service of Ukraine is the key to increasing the efficiency of its activity in today's conditions.

The term «body of state power» is the original one according to the Constitution of Ukraine (Article 19 of the Constitution of Ukraine). The terms «legislative authority», «executive authority», «judicial authority» are derived from it (Article 6 of the Constitution of Ukraine). A state body is a structurally organized element of the state mechanism, endowed with power and the necessary material means to carry out tasks related to the implementation of state functions. The system of these bodies forms the state apparatus.

Competence is one of the defining elements of the legal status of an executive body and is a set of powers to exercise executive power. Establishing the competence of executive authorities is carried out on the condition that their functions, forms and methods of activity are determined in advance.

According to its legal status, the State Migration Service of Ukraine is the central body of the executive power, whose activities are directed and coordinated by the Cabinet of Ministers of Ukraine through the Minister of Internal Affairs and which implements state policy in the areas of migration (immigration and emigration), including combating illegal migration, citizenship, registration of individuals, refugees and other legally defined categories of migrants. The State Migration Service of Ukraine is a legal entity under public law, has a seal with the image of the State Coat of Arms of Ukraine and its name, its own forms, and accounts with the Treasury.

Key words: state body, state apparatus, central body of executive power, legal status, competence, legal entity under public law, migration.